

---

mr. Jasmin AHIC¹
Edina BEĆIREVIĆ²

Mediji i organizirani terorizam u Bosni i Hercegovini

Media and Organized Terrorism- Bosnia and Herzegovina

Sažetak

Autori analiziraju sadržaje elektronskih i pisanih medija sa područja Bosne i Hercegovine koji se odnose na rasvjetljavanja aktuelnih slučajeva "organiziranog terorizma" u postdaytonskom aktuelnom trenutku, koji su se desili poslije terorističkih napada na S.A.D. od 11.septembra 2001.godine . Koristeći metodološki okvir analize sadržaja, autori ukazuju na neophodnost ozbiljnijeg i profesionalnijeg odnosa medija u prezentaciji osjetljivog fenomena terorizma.

Uzimajući učešće na ovom skupu kao grupa autora, i koristeći poznate žurnalističke metodološke principe, autori ispoljavaju tendenciju da analiza i istraživanje izraste u kompleksan projekt Fakulteta u oblasti sigurnosnih studija .

Uvodna razmatranja

Naime govoriti o problemu terorizma poslije 11. septembra i terorističkih napada na Sjedinjene Američke Države odnosu medija prema terorizmu nije jednostavno, jer od tog dana samo shvatanje terorizma dobilo je potpuno drugačiji smisao. U takvoj situaciji, pri već postojanoj problematici definiranja fenomena terorizma i terorističkih akata, medijska prezentacija

---

¹ Asistent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu, Katedra za sigurnosne studije

² Asistent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu, Katedra za sigurnosne studije

i sama percepcija terorizma u javnom mnijenju od krucijalnog je značaja za shvatanje, prevenciju i borbu protiv ovog savremenog fenomena. Naime, opće je poznato da je jedan od osnovnih ciljeva uz sami teroristički akt i ono što on sam po sebi i proizvodi a to je strah i nesigurnost kod građana . No, bez vijesti i informacije u medijima kao i bez jasne percepcije samog terorističkog akta i sami teroristi veoma teško mogu postići svoj krajnji i željeni cilj. Zato je pitanje informiranja i odnosa medija naspram takvih događaja izuzetno važno, kako u pogledu pravovremenosti tako i tačnosti kvalifikacije izvršenog krivičnog djela.

U ovom radu analiziramo odnos medija prema problemu terorizma i postavljamo fundamentalno pitanje:

DA LI MEDIJI PRILIKOM IZVJEŠTAVANJA TREBA DA SLIJEDE PRINCIP PRAVDE ILI PRINCIP SIGURNOSTI????

U posljednje vrijeme dosta rasprava je vođeno o samoj pojmovnoj osnovi terorizma koja zasigurno dobija šire značenje od onog koje je imala prije **11. septembra**, tako općeprihvaćena definicija dobija novo značenje : " *pojam terorizma znači smišljeno , politički motivirano nasilje učinjeno protiv neborbenih ciljeva od strane subnacionalnih skupina ili tajnih agenata , obično sa namjerom da se utiče na javnost*" ³ , ali tu je i još jedna definicija koju koristi FBI, a to je da je " *terorizam nezakonita primjena sile ili nasilja protiv osoba ili imovine kako bi se zastrašilo ili na nešto prisililo vladu , civilno stanovništvo ili bilo koje od društava radi ostvarivanja političkih i društvenih ciljeva*" . No praveći analizu sadržaja poznati teoretičar *Walter Laquer* nabrojao je čak 109 definicija terorizma koje su se pojavile u naučnoj i stručnoj javnosti od 1936. do 1981. godine. Danas samo možemo zamisliti koliki je taj broj imajući u vidu da se i način borbe, kao i ratovanja u savremenoj današnjici pomijenio (*Rat Protiv Terorizma*) ⁴.

No ono što je evidentno je da se u posljednjih 20 godina, a posebno u posljednjoj dekadi (*Chart 1, 2, 3, 4*) , savremeni svijet suočava sa extermnim porastom terorističkih aktivnosti kao što to možete vidjeti i na ekranu (naime čartovi koje vidite su publikovani prije dva dana od strane US. State departmenta) ,

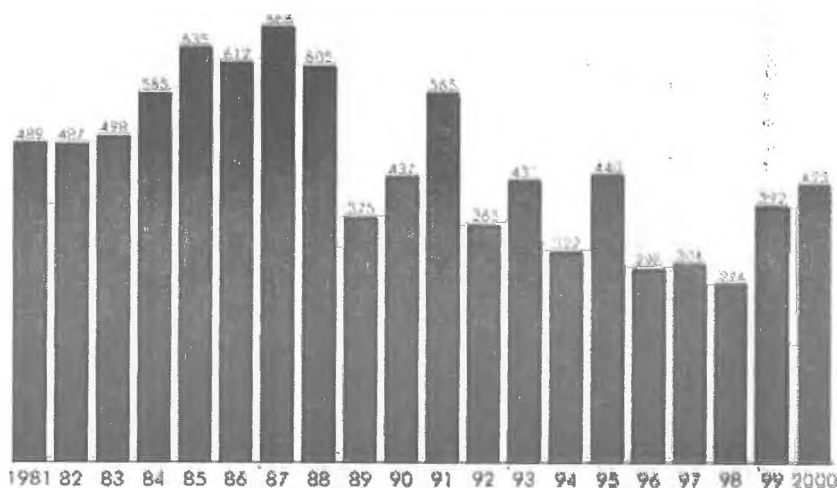
³ Patterns of Global Terrorism 2000. US department of State 2000. g.

⁴ George J. Bush, Proglas o ratu protiv terorizma odmah nakon 11. septembra 2001. godine;

tako da je još 1963. godine Tokijskom konvencijom Skuptšine UN međunarodni terorizam okarakterisan kao "posebna vrsta međunarodnih kaznenih djela , veoma teških po ispoljenoj društvenoj opasnosti , za koja je svojstveno da su svjesno poduzeti akti članova različitih organiziranih grupa u pogledu pobuda za organiziranje , uperenih protiv života ljudi , materijalnih i duhovnih dobara stvorenih i priznaih u svjetskoj zajednici , pri čemu se korištenjem različitih dozvoljenih i zabranjenih sredstava pogodnih za to ova dobra uništavaju ili oštećuju i stvara se opšta opasnost , te ugrožava mir". ⁵

Appendix C Statistical Review

Total International Terrorist Attacks, 1981-2000

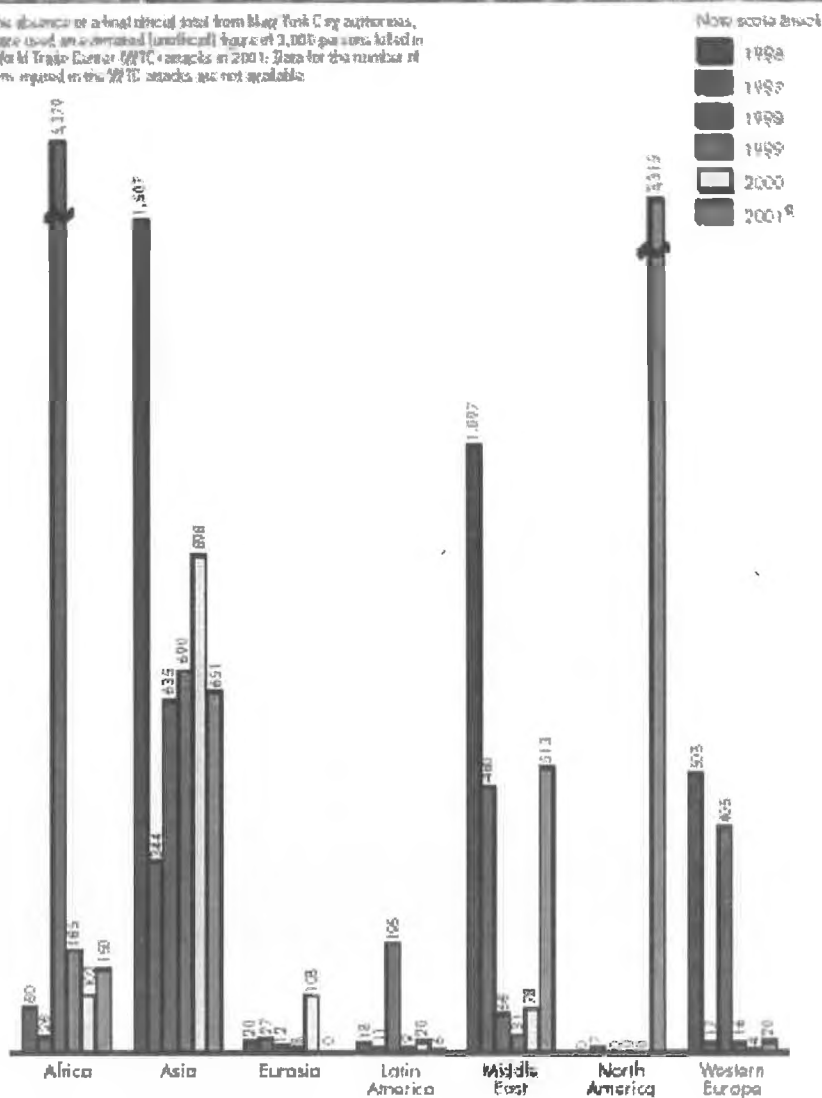

(Chart 1.) Patterns of Global Terrorism -2001
 Ured za saradnju u borbi protiv terorizma
 US. State Department. May 21, 2002
 (Broj međunarodnih terorističkih akata 1981-2001. g.)

⁵ dopunjena Haškom konvencijom 1970. , Montrealskom konvencijom 1971. , Njujorškom 1973. - Rezolucije Glavne skupštine UN,

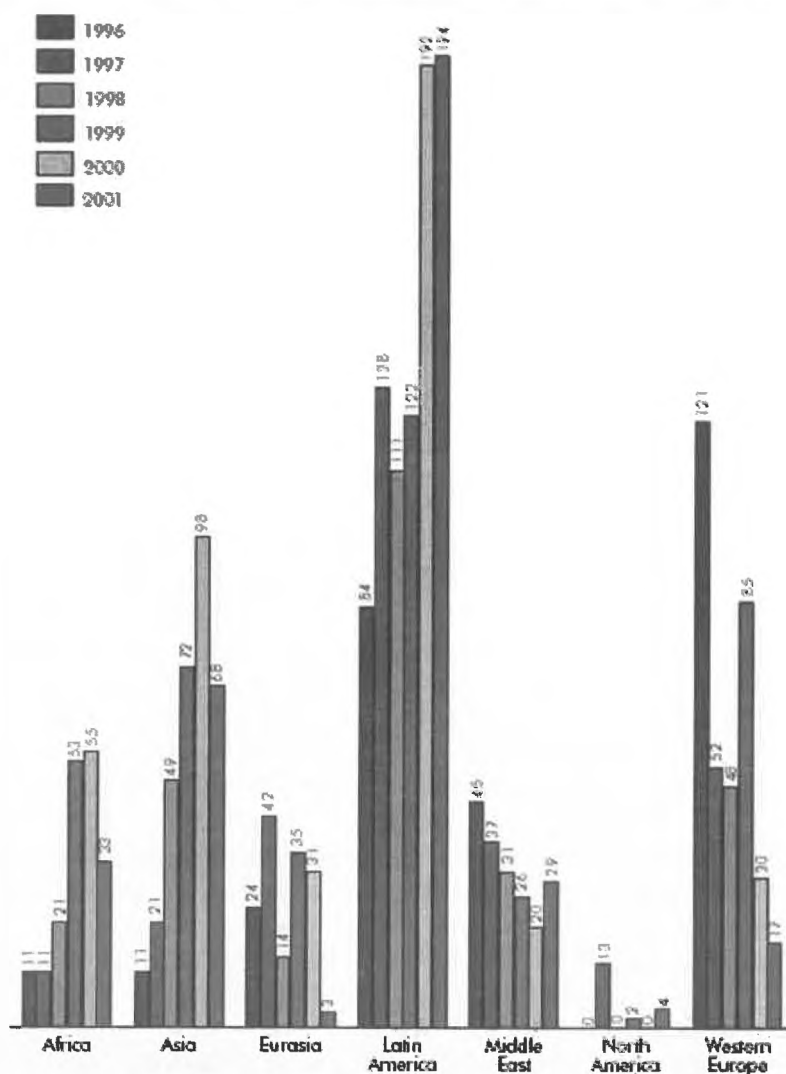
Total International Casualties by Region, 1996-2001^a

^aIn the absence of a final official total from May 11th of September 11, we have used an estimated (unofficial) figure of 2,000 persons killed in the World Trade Center (WTC) attacks in 2001. Data for the number of persons injured in the WTC attacks are not available.

(Chart 2.) Patterns of Global Terrorism -2001
 Ured za saradnju borbu protiv terorizma
 US. State Department, May 21, 2002
 (Broj međunarodnih žrtava terorizma, po regionu 1996-
 2001. g.)

Total International Attacks by Region, 1996-2001

(Chart 3) Patterns of Global Terrorism -2001
 Ured za saradnju u borbi protiv terorizma
 US. State Department. May 21, 2002
 (Broj međunarodnih terorističkih akata, po regionu 1996-
 2001. g.)

Ali ono što je važno istaći jeste da se moderni problem terorizma ne može precizno definirati, zbog toga što se pod terorizmom podrazumjevaju različiti akti nasilja kao i ugrožavanja ljudskih prava i života, i toliko su ti akti terorizma različiti da ih je veoma teško obuhvati.

Takođe i sami utjecaj i prezentacija medija otvara mnoga pitanja kao što su, da li je međunarodni terorizam borba za slobodu ("boraca za slobodu") ili brutalni terorizam ("terorističkih skupina")?

U Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine član 146. kao i član 168. određuje terorizam kao određene radnje kao što su: izazivanje eksplozija, požara, otmica, odnosno međunarodni terorizam, ista djela ali ako su izvršena s namjerom da se ugrozi ustavni poredak i bezbjednost naše zemlje, ili da se naškodi stranoj državi ili međunarodnoj organizaciji. Ovakve, danas već šturo ustanovljene, pravne kvalifikacije terorizma i međunarodnog terorizma otvaraju brojne dileme, ne samo kod organa koji se bore protiv svih oblika terorizma, nego i kod djelatnika sredstava informiranja koji sve više krivičnih djela koje u sebi nemaju neki od elemenata terorističkog akta proizvoljno kvalificiraju kao teroristički akt. U tom smislu i sama uviđajna ekipa, kao i ostali organi koji procesuiraju neki **teroristički akt**, mora garantovati zakonitost i poštovanje procedure kada su u pitanju mediji. To bi pomoglo i samoj medijskoj prezentaciji i **ne bi dolazilo do toga da se krivično djelo proizvoljno okvalifikuje kao terorizam i što je najgore vinovnici djela odmah okarakterišu kao teroristi ili se ukaže na mogući krug terorističke organizacije**. Upravo zbog toga informacije koje se pružaju o samo krivičnom djelu moraju biti što preciznije kako bi se iz njih nedvosmisleno moglo zaključiti o čemu se radi, odnosno kako bi se moglo zaključiti da li je to terorizam ili neko drugo krivično djelo?.

U razdoblju poslije 11. septembra (i terorističkih napada na S. A. D) u Bosni i Hercegovini i regionu mediji igraju značajnu ulogu u formiranju i kvalifikovanju određenih krivičnih djela kao terorističkih.

Bosna i Hercegovina se u periodu poslije Dayton nedvojbeno suočava sa povećanim rastom fenomena savremenog terorizma. Tako da usljed nesređenih poslijeratnih odnosa i nepostojanja jakih sistemskih veza između organa koji se bave ovom

problematikom, cvjeta i *politički* (onaj koji ima neupitnu političku motivaciju i cilj) , kao i tzv. *kriminalni terorizam*⁶ (onaj koji se koristi za svrhe materijalne dobiti) .

Definicije su često jedno, a politička stvarnost drugo, pa je nekad teorijske koncepte veoma teško prepoznati u praksi. Naime, veoma je teško u pojedinačnim terorističkim aktima napraviti decidnu razliku na osnovu ove podjele, jer se kriminalni i politički motivi često u parksi zapravo prepliću. Međutim, samo korištenje termina "*terorizam*" i neprecizno izvještavanje u mnogim medijima u BiH doprinosi razbuktavanju mita o terorizmu.

U ovom radu odnos bh. medija prema problemu terorizma u Bosni i Hercegovini posmatramo u skladu sa globalnom slikom i reakcijama svjetskih odnosno zapadnih medija - pod čijim utjecajem, čini nam se, bh. mediji i reaguju. Izvjesno je da je većina medija u BiH, osim BH Dana, pokleknula pod utjecaj dominantnih pro-vladinih zapadnih prevashodno američkih medija u smislu izvještavanja o terorizmu. Poznato je da američki mediji poput CNN-a, New York Timesa, te britanski poput BBC-ja, itd. i ne čekaju na zvanične reakcije niti dokaze da teroristički akt povežu sa nekom "radikalnom islamskom terorističkom grupom".

Tako ni mediji u BiH nisu ni časa čekali da događaje od jedanaestog septembra spuste na mikro nivo i da jednu Bin Ladenovu ćeliju "pronađu" u BiH.

Orijentaciju bh. medija koja se profilirala nakon 11. septembra pratili smo posmatranjem dva sedmična magazina u BiH, i to u periodu od mjesec dana nakon 11. septembra i mjesec dana nakon isporuke tzv. "alžirske grupe" američkim vlastima i njihovim transportom u zatvor Guantanamo na Kubi.

No prije nego što se pristupi analizi sadržaja lokalnih medija nužno je nešto reći i o tome kako su zapadni mediji propratili terorističke napade od 11. septembra.

Kanađanin Will Kymlicka, jedan od vodećih teoretičara i mislilaca današnjice u svojoj novoj knjizi "*Can liberal*

---

⁶ P. Wilkenson 1974. godine

*pluralism be exported*⁷ kaže da u odnosu zapadnog prema ostatku svijeta postoje dva paralelna kolosjeka: pravde i sigurnosti. On kaže da je, recimo, Dejtonski sporazum pratio uglavnom ovaj drugi, kao i da međunarodni odnosi jednostavno funkcioniraju tako što ova dva svijeta postoje paralelno jedan pored drugog, te da će postepenim prenošenjem i zaštitnih mehanizama koji postoje unutar liberalnih država na vanjsku scenu, taj jaz između pravde i sigurnosti biti smanjen, nekad, u dalekoj budućnosti.

Ovo precizno dijagnosticiranje stanja na međunarodnoj sceni kad je u pitanju odnos pravde i sigurnosti moglo bi se koristiti i za kategorizaciju odnosa zapadnih, a i bh. medija prema problemu terorizma nakon 11. septembra 2001.

Kvalitativnu analizu sadržaja o izvještavanju američkih medija ponudio je ugledni američki naučnik Noam Chomsky.⁸

Chomsky pravi razliku između izvještavanja *New York Timesa*, koji slijepo slijedi stavove Bushove administracije i *Wall Street Journala* čiji urednički tim ne sagledava samo posljedice terorističkog akta, već pokušava da pronađe i uzroke, odnosno da sagleda zbog čega je u islamskom svijetu nakon 11. septembra nastupila spontana populistička radost. Naime dok se *New York Times* zgražava nad anticivilizacijskom podrškom Bin Ladenovoj mreži, *Wall Street Journal* provodi anketu među poslovnim ljudima u arapskom svijetu. Karakterističan odgovor anketiranih na pitanje zbog čega u islamskom svijetu mrze Ameriku jeste "vidite, mrzimo vas jer blokirate demokratiju, jer onemogućavate ekonomski razvoj, jer podržavate brutalne režime, terorističke režime".

Ako uzmemo u obzir dva kolosjeka: pravde i sigurnosti; koje identificira Will Kymlicka objašnjavajući na kojim osnovama funkcionira međunarodna politika, izvještavanje *New York Timesa*, koji je pro-vladin list bi se dakle moglo svrstati u tzv. **kolosjek sigurnosti**. Izvještavanje *Wall Street Journala* koji se otvara i prema drugim opcijama bi se moglo svrstati u tzv. **kolosjek pravde**.

⁷ Will Kymlicka, Magda Opalski "Can Liberal Pluralism be Exported", Oxford University Press (2002)

⁸ Govor održan na Massachusetts Institute of Technology, Boston, 18. oktobar 2001. Citirano iz Noam Chomsky «O ratu protiv terorizma» u *Znakovi Vremena* (2002, proljeće, Naučnoistraživački institut «Ibn Sina» Sarajevo, 2002)

Ako ove kategorije spustimo na mikro, odnosno bh. nivo, sličnu komparaciju možemo napraviti i poredeći izvještavanje sedmičnika *Slobodna Bosna* i *BH Dani*.

U četiri broja nakon 11. septembra *Slobodna Bosna* na naslovnoj strani ima teme koje povezuju Bin Ladena sa Bosnom i Hercegovinom. Dok tekstovi ***Slobodne Bosne*** potenciraju na ovoj vezi i zaobilazi dubinske uzroke terorističkih napada (13 tekstova) , *BH Dani* također veliki prostor posvećuju ovoj temi, ali se u ***BH Danima*** pojavljuju različiti stavovi (8 tekstova-različiti stavovi) . Jedno je nakon uvida u tekstove *Slobodne Bosne* i *BH Dana* ipak izvjesno. Moglo bi se reći da **stavovi redakcije *Slobodne Bosne* slijede kolosjek sigurnosti** prema Kymlickinoj shemi, dok ***BH Dani* slijede kolosjek pravde**.

Ista šema i isti zaključci su vidljivi nakon analize sadržaja ova dva magazina nakon isporuke tzv "alžirske grupe" američkim vlastima i njihovog prebacivanja iz sarajevskog centralnog zatvora u zloglasni Guantanamo Bay na Kubi. Stavovima, redakcija *Slobodne Bosne* je podržala isporuku "alžirske grupe", dok su *BH Dani* zauzeli stav u skladu sa vodećim svjetskim nevladinim humanitarnim organizacijama, a to je da je isporuka "alžirske grupe" bila grubo kršenje međunarodnog humanitarnog prava.

Zaključak

Navođenjem ovih primjera i poređenjem dvije orijentacije novina u Americi, kao i dva magazina u BiH i svrstavanjem istih u dva teorijska koncepta u međunarodnim odnosima prema Willy Kymlicki, postavlja se pitanje kojim putem trebaju ići mediji kada je u pitanju izvještavanje o terorizmu?

Jednostavno je reći da je to objektivnost, ali svi smo svjesni problematike i samog definiranja pojma objektivnosti, kao i opravdanih pitanja da li je objektivnost kao takva uopće moguća. Novinarska objektivnost zavisi od izvora, od načina finasiranja, edukativnog backgrounda, ideološke orijentacije. . . (Za izvanrednu analizu propagandnog modela pogledati "Manufacturing Consent", Edward S. Herman i Noam Chomsky, 1998. Pantheon Books, New York) .

Koji onda model da slijede mediji kad izvještavaju terorizmu i kada analiziraju problem terorizma? Da li da kao *Slobodna Bosna* i *New York Times* slijede kolosjek sigurnosti, ili da poput

BH Dana i Wall Street Journala slijede kolosjek pravde i isključivog poštivanja pravnih normi? Ovo drugo podrazumijeva i bezrezervno kritikovanje državnih organa kada se zapostavlja kolosjek pravde, ali i konzistentno analiziranje dubinskih uzroka pojave terorizma, a ne samo tretiranje posljedica. Jer ovakav pristup može doprinijeti smanjivanje jaza između kolosjeka pravde i kolosjeka sigurnosti, što bi trebao biti liberalni ideal, kako na unutrašnjepolitičkom, tako i na međunarodnom planu.

Na početku ovog rada naglašeni su neki problemi u definiranju pojma terorizma, a kasnije različiti stavovi koji mediji zauzimaju prilikom praćenja ovog fenomena. Kako riješiti ovaj problem. Pustićemo Noama Chomskog, koji u svom radu daje prednost istraživanju uzroka terorizma, da zaključi:

"Morate pažljivo izraditi definicije i koncipirati istraživanje da biste došli do ispravnih zaključaka. U protivnom, to neće biti respektabilna znanost ili časno novinarstvo. "

Abstract

Authors analyze contents of the media from Bosnia and Herzegovina that are connected with processing of the actual cases of "organized terrorism" in the post Dayton framework, that happened after the terrorist attack at the 11 September 2001. in the U.S.A. Using the methodological framework of the analyze of contents, authors emphasize necessity of professionalism in the presentation and perceptions of this very sensitive phenomenon of terrorism.

Participating at this scientific conference as group of authors and using well known journalistic methods, authors show tendency that analyze and the research become complex project of the Faculty in the security studies.

LITERATURA :

1. ABAZOVIĆ D. Mirsad " Kadrovski rat za BiH ", Savez logoraša BiH, Sarajevo (1999. g) .
2. CHOMSKY Noam "O ratu protiv terorizma" Znakovi Vremena (2002, proljeće, Naučnoistraživački institut «Ibn Sina» Sarajevo, 2002. g) .

3. DANI kriminalističkih nauka, "Mjesto i perspektive kriminalističkih nauka i kriminalističke profesije u savremenim uslovima" : (zbornik radova) , [Sarajevo, 19. - 20. mart 2001.] ; [priredio Uređivački odbor]. - Sarajevo : Fakultet kriminalističkih nauka, (2001. g) .
4. FITZGERALD, Jack D. "Metodologija istraživanja u kriminalističkim naukama" / Jack D. Fitzgerald, Steven M. Fox ; [prevod Nada Hrasnica]. - Sarajevo : Fakultet kriminalističkih nauka, (2001. g) .
5. HERMAN Edward S. i Noam Chomsky, "Manufacturing Consent". Pantheon Books, New York (1998. g) .
6. KYMLICKA Will, Magda Opalski "Can Liberal Pluralism be Exported", Oxford University Press (2002. g) .
7. MASLEŠA, Ramo "Policija - organizacija i funkcioniranje u demokratskom društvu" / Ramo Masleša. - Sarajevo : Fakultet kriminalističkih nauka, 1999.
8. SPECIJALNO izdanje časopisa Kriminalističke teme "Terorizam " / [autori Omer Ibrahimagić . . . [et al.] - Sarajevo : Fakultet kriminalističkih nauka, (1999. g) .
9. UNITED Nations "International Terrorism", New York, (2001. g) .
10. US DEPARTMENT OF STATE "Patterns of Global Terrorism 2000", Washington DC. (2000. g) .